

Áo Dài Việt Nam qua các thời đại.

Hương Kiều Loan

1.

Tiếng hát của Duy Trác tha thiết:

*Nắng Sài Gòn em đi mà chợt mát
Bởi vì em mặc áo lụa Hà Đông
Anh vẫn yêu màu áo ấy vô cùng
Anh vẫn yêu màu áo ấy vô cùng....*

Bản nhạc “Áo lụa Hà Đông” của nhạc sĩ Ngô Thụy Miên phổ từ thơ Nguyên Sa, thơ và nhạc đã khiến người nghe không khỏi băng khuâng, quyến luyến một hình ảnh quyến rũ và duyên dáng của giai nhân trong chiếc áo lụa Hà Đông, một địa danh nổi tiếng về ngành dệt lụa. Chắc chắn chiếc áo mà Nguyên Sa mô tả đây phải là chiếc áo dài, chứ không thể là áo cánh hay áo bà ba được. Vẫn biết y phục của phụ nữ Việt Nam có ba bốn

loại áo. Áo bà ba mà người miền Nam thường mặc ở trong nhà hay đi chợ, giống như cái áo cánh của phụ nữ miền Bắc và miền Trung vậy. Thế nhưng, tất cả ba miền, khi người phụ nữ đi dự lễ, đình đám, tiệc tùng... thì hầu như các bà, các cô đều mặc áo dài cả.

Chiếc áo dài Việt Nam đã được ca tụng qua bao nhiêu triều đại và quả đúng như vậy, vì chiếc áo dài khi được mặc trên mình người thiếu nữ, đã duyên dáng xinh đẹp ra sao, nên mới đánh động được các thi, hoạ, văn nhân tốn bao nhiêu sơn, mực, phấn, giấy, vải, để lưu lại hình ảnh giai nhân với chiếc áo dài tha thướt đó. Các thi nhân thì ngẩn ngơ khi ngắm một tà áo bay bay trong chiều thu sang,

*Áo nàng vàng, anh về yêu hoa cúc,
Áo nàng xanh, anh mến lá sân trường.
Sợ thu tình không đủ nghĩa yêu thương,
Anh thay mực cho vừa màu áo tím.*
(Nguyễn Sa)

Vâng, màu áo nàng đã khiến những anh sinh viên ngơ ngẩn mỗi chiều bên công trường ngắm đợi một tà áo thân quen... .

Những tà áo trắng như những cánh bướm của các nữ sinh đang tuổi xuân thì đã khiến bao con tim các nam sinh rung động.

*Sân trường bày gái trẻ
Đùa nắng má hây hây
Gió vô tình thổi nhẹ
Tà áo trắng tung bay...*
(Trần Văn Lương)

Và còn nhiều nữa, như:

*Sài Gòn bây giờ trời mưa hay nắng?
Tà áo em bay theo giọt nắng vàng.
Con đường ta đi giòng sông kỷ niệm,
Nỗi nhớ trong em nỗi nhớ dịu dàng.*
(Trần Ngọc)

Ngoài cửa lớp
*Là áo người trắng cả giấc ngủ mê
Là bài thơ còn hoài trong cặp
Giữa giờ chơi mang đến lại mang về.*
(Đỗ Trung Quân)

*Em về mặc cánh hoa rơi
Áo em tím suốt một trời bằng lăng.*
(Bình Nguyên Trang)

Áo dài thường may bằng những hàng lụa mỏng, màu sắc nhẹ nhàng. Chiều dài của áo cách gấu quần khoảng 30 phân, có khi ít hơn. Áo dài có cổ, giống như cổ áo tàu, cổ áo cao chừng hai, ba centimet. Thân trên của áo dài may sát với thân hình người phụ nữ, kín từ cổ đến cánh tay, nhưng vẫn phô trương được những nét mỹ miều của thân thể, và vẫn là kín đáo đoan trang. Từ vòng eo trở xuống thân áo gồm hai vạt áo, vạt trước và vạt sau. Bên trong, người phụ nữ mặc quần dài, may thun theo hai ống chân, những cô gái có đôi chân dài, mặc quần bằng tơ, hay lụa óng, khi bước đi, dáng uyển chuyển, và hai tà áo được tự do bay bay theo gió thổi, đã khiến một ký giả người Mỹ, bạn của anh tôi, lần đầu đến Việt nam vào thập niên 60 khi nhìn các nữ sinh trung học lúc tan trường, đã phải kêu lên là đẹp quá và đã ví những tà áo trắng đó không khác gì một đàn bướm bay lượn trên con đường Cường Để ngập lá vàng.

2.

Chiếc áo dài đã được biến dạng ra sao từ những năm xa xưa?

Khoảng thời điểm của năm 1910 tới 1950, chiếc áo dài được may hơi rộng rộng, không bó sát thân hình, vì người phụ nữ phải mặc chiếc áo cánh ngắn tay bên trong, thông thường là áo “phin” hàng cotton, mỏng, sợi tơ vải rất thanh, và nhẹ, gọi là áo “phin nơn”. Chiếc áo ngắn đó có túi nhỏ bên hai vạt áo. Hàng áo dài thường là lụa, vải, còn gấm và tơ dành cho những người giàu có. Người nghèo thì may áo dài bằng vải.

Về màu sắc của áo dài, thì vào thời điểm đó, phụ nữ còn nhiều nhút nhát e dè. Không dám làm cách mạng trong vấn đề y phục, nên họ thường mặc những màu nhạt, nhẹ nhàng, mà không dám mặc những màu sắc sỡ, trông chói lọi vì sợ cho là không đứng đắn. Cái nền nếp, sự bảo thủ của lớp người cổ xưa đã khiến người phụ nữ thuở đó phải ngại ngần trong sự chọn màu sắc của áo. Chỉ những ả đầu hay đào hát mới dám dùng màu sắc sỡ cho y phục. Còn các tiểu thư, các bà mệnh phụ đa số là mặc những màu hồng nhạt, màu lòng tôm, màu mỡ gà. Những màu rực rỡ chỉ được họ mặc trong dịp lễ lớn như đám cưới, đám rước hội. Hầu như người ta không thấy người phụ nữ bình thường ở lớp tuổi 30 lại mặc màu đỏ khi đi phố.

Màu trắng, đen, xám, và nâu là dành cho những phụ nữ tuổi ngoài 40. Vào thập niên đó khó mà kiếm được một cô gái đương thì, tuổi xuân mộng lại chọn màu xám buồn để mặc. Màu trắng, quần trắng là thường dành cho học sinh trung học, Ngoài ra, màu trắng, màu đen, cũng thường dùng cho những trường hợp tang chế.

Cổ áo dài thường may giống như cổ áo Tàu. Phụ nữ ở vào tuổi trung niên thì cổ áo may hở một khúc nhỏ phía trước khoảng bằng nửa gang tay để phô trương những dây hạt vàng 24k được đánh như dây chuyền, gồm các hạt vàng nhỏ bằng 1/3 hạt đậu xanh, kết lại thành một chuỗi dài và quấn nhiều vòng quanh cổ, nhưng họ chỉ khoe phần nữ trang đó ở chỗ cổ phía trước. Phần còn lại được đeo dấu bên trong áo. Họ không đeo nguyên chuỗi ra ngoài cổ áo.

3.

Khuy áo cũng đóng một vai trò quan trọng và biến dạng dần theo mốt của áo. Khuy áo cũng được đổi thay theo mốt của áo. Khuy áo thường được làm bằng những hạt thủy tinh trong, tròn như hòn bi và to hơn hạt ngô, đủ màu theo áo. Nhưng thường là màu hổ phách, hay màu xanh ngọc, như màu quả nho, hoặc hạt khuy được tráng thủy giống như những viên ngọc trai màu phấn hồng, màu ngà.

Khuy áo được đính vào áo bằng chân khuy. Chân khuy áo được tết bằng hàng vải cùng màu, hay chính vải của áo, được may lộn nhỏ như thân cây tăm to, đó là những chiếc chân khuy đẹp. Người thợ may xếp hai chân khuy như hai chiếc tăm nhỏ nằm song song nhau. Khéo và may giỏi là sao hai chân khuy áo may lộn cho thật muốt, đều và nhỏ, mũi kim đính khuy vào thân áo phải đều như tấp, chiếc khuy được lồng vào chân khuy, bộ khuy được chia làm hai phần, phần một là phần có hạt khuy áo, phần kia là phần hạt khuy áo được lồng vào, chân của khuy áo đều giống nhau từ dạng đến kích thước. Ngoài ra khuy cũng được làm bằng vải tết lại. Khuy thường là bằng vải cùng màu với vải may áo, nếu là áo hoa, thì sẽ phải chọn một màu nào nhiều nhất của áo để làm khuy.

4.

Thế rồi có một cuộc cách mạng lớn về y phục của thập niên 30, do nhà vẽ kiểu mẫu y phục thời trang : Cát Tường, được mệnh danh là Le Mur, Người sáng chế những đôi mới cho áo dài, đã làm một cuộc cách mạng lớn về y phục phụ nữ ngày đó. Ông Cát Tường

đã cải biến những chiếc áo dài, gây sôi nổi trong xã hội thời bấy giờ và bị giới bảo thủ chống đối kịch liệt, cho là kiểu áo mới làm hư phụ nữ. Dĩ nhiên những kiểu áo dài do ông sáng chế ra đã được một số phụ nữ theo mới yêu thích. Những chiếc áo đó có cái đẹp riêng của chúng. Chiếc áo Le Mur cải biến là tay áo không ráp theo lối thường trước đó, tức là tay áo ráp ở khoảng giữa cánh tay, từ vai xuống khuỷu. Lối cải biến của nhà may Cát Tường thì tay áo được ráp từ vai như áo sơ mi hay áo ngắn. Vai áo hơi bông, Hồ áo được thay đổi, cổ áo được cắt rộng xuống, không còn cổ như kiểu áo Tàu nữa, mà cổ áo là hình trái tim, hay cổ tròn, rồi kết ren quanh cổ, tùy theo màu áo và màu sắc.

Ngực áo thêu hay gắn ren. Khuy áo cũng được thay đổi, người ta dùng những loại khuy tròn và dẹt, hình những bông hoa v...v... như khuy dùng cho các loại áo ngắn.

Những kiểu áo Le Mur này đã bị những người bảo thủ cho là lố lăng, dị hợm, và lên tiếng công kích dữ dội trên báo chí, mặc dù các kiểu áo được những phụ nữ cấp tiến hưởng ứng nhiều. Vào giai đoạn 1930, xã hội VN cũng có những thành phần chạy theo Tây, học đòi theo ngoại bang những cái rôm, hành động lố lăng, tro trên của một lớp người trường giả học làm sang, đã khiến nhà văn Nguyễn Trọng Phụng cho ra đời cuốn truyện “Số Đỏ” để châm biếm những thói hư tật xấu của một tầng lớp nào đó trong xã hội đương thời.

Nhưng rồi phong trào cấp tiến của áo dài đó cũng không tồn tại, người ta lại trở về với lối áo cổ xưa, nghĩa là chiếc áo dài đơn thuần giản dị hợp với cá tính của phụ nữ Việt Nam hơn. Áo vẫn may hơi rộng rộng.

Mãi cho đến thời điểm 1960, người ta mới bắt đầu mặc áo dài may bó sát lấy thân hình để phô trương nét kiêu diễm của thân thể, tà áo may vừa phải, không quá lớn, cũng không quá nhỏ. Sau đó một áo lại được cải biến dần dần, cứ vài năm lại thay đổi một tý, khi thì cổ áo được may thấp, khoảng 1 centimet rưỡi, đến 3 centimet là tối đa, chiều dài của áo cũng được may ngắn hơn, khi thì mode lại đổi, là chiều dài của vạt áo dài chỉ cách gấu quần khoảng một gang tay, và cổ áo lại được may cao hơn, từ 5 tới 7 centimet. Một áo may ngắn đi thì dễ cho phụ nữ sửa lại, chỉ việc cắt vạt áo cho ngắn bớt, là có áo mặc hợp với thời trang, nhưng khi một áo đổi thành dài hơn, thì người phụ nữ bắt buộc phải tốn tiền may áo mới. Chiếc áo dài lại kén chủ nhân mặc nó, bởi vì mập quá, hay ốm quá, đều được “nó phản bội” rõ ràng, không giúp chủ nhân che những khuyết điểm của thân hình, như khi người phụ nữ mặc y phục của Tây Phương: dress hay blouse, hay longdress, và nhất là kiểu áo đại lễ của Đại Hàn thì còn che được bụng bầu đến vài ba tháng. (=:)

Ngoài ra quần mặc với áo dài cũng được thay đổi theo môđun. Màu quần căn bản là quần lụa trắng, hoặc đen, nhưng thường người ta mặc quần trắng, chỉ mặc quần đen vào những kỳ có kinh nguyệt. Quần thường may bằng hàng lụa mềm, may dài đến gót chân, ống quần rộng khoảng một gang tay rưỡi, lưng quần được lồng dây thun. Vào năm 1954, người miền Nam có sáng kiến rất hay, là họ mặc quần nút bấm, thì quần được may sát vòng bụng, may vừa đúng eo, và để thân hình có chui lọt được, bên hông phía trước của quần được xẻ xuống chừng một gang tay, và có nút bấm, loại quần này khi mặc với áo dài sẽ đẹp hơn, vì vải không cộm lên ở bụng như lưng quần bằng thun, nên nhìn rất mượt mà,

6.

Thập niên 60, có rất nhiều đổi thay quan trọng về chiếc áo dài Việt Nam. Đó là tay áo raglan. Người ta sáng chế ra áo tay raglan, tức là tay áo nối từ cổ xuống nách, xéo theo hò áo. Loại tay áo này sẽ không nhìn thấy khúc nối ở lưng cánh tay nữa, Chiếc áo dài coi đẹp hơn. Và cũng từ kiểu áo raglan này, lại sáng chế thêm sự văn minh khác nữa, tức là người mặc có thể cho may hai tay áo bằng hàng ren một màu trong các hoa của áo, hoặc tiếp màu với màu vải áo, có khi là hàng voan, coi cũng rất đẹp. Và khuy áo cũng được thay đổi luôn, họ dùng khuy bấm cho áo dài. Áo dài ở thời điểm này may ôm sát vào thân hình, eo áo được thắt chặt, có người còn dùng dây quanh áo phía trong ở vòng hai để eo

được nhỏ hơn. Vạt áo may dài lê thê, chỉ hờ tý gấu quần. Giữa thập niên 60, một áo mới thay đổi là áo dài midi, coi xinh xắn hơn, vì vạt áo không dài nữa, chỉ dài quá đầu gối một gang tay.

7.

Một biến đổi lớn vào nửa đầu thập niên 60 là áo dài cổ hờ do bà Ngô Đình Nhu sáng chế. Áo dài không có cổ, mà cắt hờ chút vai, một này cũng bị nhiều người chống đối, nhưng khi nhìn quen mắt lại thấy đẹp, nhất là cho những ai có cổ cao và trắng, với bộ ngực đầy đặn. Sau này cổ áo lại cắt sâu xuống, hình vuông, hay hình tròn rộng để khoe một phần da thịt mịn màng hoặc khoe dây nữ trang đeo cổ.

(Bà Ngô Đình Nhu và Ngô Đình Lệ Thủy)

Ngoài kiểu áo hở cổ lại có một là áo không cổ, tức là cổ áo cắt sát chân cổ, chỉ có đường viền nhỏ quanh cổ mà thôi.

Một cô áo bà Ngô Đình Nhu này không được mặc ở trường Trung Vương. Thuở đó tôi còn nhớ, lúc năm đệ tứ, hay tam, mấy chị đệ nhị hay đệ nhất, áo mặc chít eo chặt quá, để khoe vòng số hai nhỏ xíu, là bị các bà giám thị gọi lên văn phòng, “chỉnh” cho và bắt về nhà thay áo. Thập niên đó, cô đào Người Pháp Brigitte Bardot, đang là thần tượng cho nhiều học sinh, sinh viên lúc bấy giờ. BB có mái tóc dài buông lơi đến quá lưng rất là quyến rũ. Tóc cũng hơi đánh rối phía trước. Nên nhiều nữ sinh bắt chước kiểu tóc của nàng. Tại Trung Vương, nữ sinh nào tóc đánh rối cao quá, cũng bị các bà giám thị tóm vô văn phòng, bắt gỡ tóc chải lại. Ngoài ra cũng tuyệt đối cấm mặc áo dài mà chỉ mặc su chiêng ở trong. Các nữ sinh của trường đều phải mặc áo lá mỏng ngắn bên trong áo dài, ngoại trừ áo dài nào may bằng hàng teteron dày, khiến các bà giám thị hay giám học không nhìn thấy su chiêng thì mới thoát.

Cũng ở thập niên này, áo dài được chế biến thêm là kiểu áo ba tà. Vạt áo phía trước xẻ từ cổ xuống thành hai tà phía trước, và dùng khuy tàu đính từ cổ áo một hàng khuy dài đến tận eo bụng ở vạt trước. Tay áo raglan, hàng may áo thường được lựa là hàng gấm, một áo này cũng không được chuộng cho lắm,

Thập niên 60, lại phát minh ra áo vẽ, người mặc áo vẽ đầu tiên, phát minh ra kiểu áo vẽ là HKL, khi đó mới đệ ngũ, tự mình vẽ lấy áo. Ai đã đi chợ tết vào thập niên đó, chắc hẳn có người đã nhìn thấy và còn nhớ một cô bé với chiếc áo dài màu hồng phấn, vạt áo vẽ hình một thiếu nữ phù tang, che dù, mặc kimono đi dưới hàng cây anh đào, hoa anh đào rơi là tả từ ngực xuống tận gấu áo. Tấm áo vẽ ngày đó đã lôi kéo bao sự tò mò của mọi người đi chợ tết khi nhìn chiếc áo dài đặc biệt như thế. Nhưng với trí óc của tuổi học trò đệ ngũ, đã không biết là có những thứ sơn có thể vẽ trên vải, để mình có thể làm giàu

bằng sự sáng tạo đó. Áo HKL vẽ bằng màu nước, giặt một lần là hết. Đến hai ba năm sau Sài Gòn mới có áo vẽ do các nhà thương mại và họa sĩ hợp tác. Áo vẽ thịnh hành từ thuở đó, nhưng đâu có ai biết rằng, người đầu tiên nghĩ ra vẽ trên vải áo, và người đầu tiên mặc chiếc áo vẽ thưở đó là một cô bé mới 13 tuổi đầu, nay đang ngồi viết bài này và nhớ lại một thuở học trò xa xưa!

Cũng ở thập niên này, phụ nữ lãng xê một mặc áo dài với quần tây may ống thẳng, chán rồi đổi qua một quần xéo, may bằng những hàng mềm, và quần may được xếp vải thật xéo để cắt cho ống thật rộng, rất tốn vải. Muốn diện đẹp và có tiền thì may quần bằng hàng moueline mỏng, có lót, coi rất tha thướt và duyên dáng, hàng may quần cũng chỉ là màu đen, hay màu trắng.

8.

Sau 75, thì chiếc áo dài bị cách mạng cho là loại y phục hủ hoá, làm giảm thiểu mức sinh hoạt của phụ nữ, nên chiếc áo dài hầu như bị biến mất ở thành thị. Không hiểu có phải chiếc áo dài xinh xắn bị ruồng rẫy một cách oan uổng đáng thương bởi do thời điểm nghèo khó của đất nước lúc bấy giờ? Vì mỗi gia đình một năm chỉ được chính phủ cho mua vài mét vải, thì lấy đâu ra may áo dài? Ngay may quần mặc thường còn không đủ chiều dài cho những ai có chiều cao tốt nữa, nên quần mặc cũng ngắn cũn cỡn.

Những chiếc áo dài của thời vàng son trước 75 nay được cất lấy hai vạt áo để may áo ngắn. Và thảm thương hơn nữa cho nhiều chiếc áo dài xinh đẹp của một thời xa xưa đó,

nay nằm tủi buồn bên lề phố, chủ nhân nó phải ngậm ngùi bán nó đi để đổi lấy chút cơm gạo cho gia đình sống qua bữa, hoặc gom góp, chắt bóp để có tiền thăm nuôi chồng trong trại cải tạo.

Thỉnh thoảng tôi nhận được thư gia đình và bạn bè thân còn kẹt lại bên quê nhà, thư chuyển qua đường bên Pháp rồi mới đến Mỹ, ngụy trang mọi cách, từ hình thức đến nội dung để đến được tay mình. Nhìn hình ảnh những người bạn học xinh đẹp ngày xưa của một thời hoa gấm, một thời óng ả duyên dáng trong những chiếc áo dài duyên dáng. Nay thì...tuy vẫn còn được dậy học, nhưng nét mặt không dấu nổi nét buồn rầu u ám đến thăm hại. Thân phận cô giáo nghèo nàn trong chiếc áo ngắn bạc màu, và chiếc quần đen cũ kỹ, đáng dấp đã thay đổi, nét vất vả hằn trên khuôn mặt, trông bạn không khác gì mấy người buôn bán hàng rong ngoài chợ trước 75. Nhìn hình ảnh bạn mà xót xa lòng!

9.

Thế rồi qua thập niên 80, chiếc áo dài được rón rén về lại với dân thành thị Sài Gòn, nhưng ở thời điểm này chiếc áo dài mất đi nét tha thướt duyên dáng truyền thống. Không biết có phải vì điều kiện khó khăn nghèo nàn của đất nước đã ảnh hưởng đến chiều dài, ngắn, của vạt áo được may không? Bởi vì ở giai đoạn này, có thể nói là giai đoạn xấu nhất về một của áo dài. Tà áo ngắn cùn cốn, hầu như chỉ dài hơn đầu gối tý chút mà thôi, vạt áo lại may nhỏ, kích áo cũng quá cao, nhìn người mặc áo, thấy như áo bị hót lên. Giai đoạn này chiếc nón lá cũng bị thay đổi kích thước nữa, Chiếc nón lá thường là vật làm tăng thêm nét duyên dáng rất nhiều cho thiếu nữ khi họ mặc áo dài. Nhưng sau 75, vòng nón ,đường kính đã bị thu nhỏ đi nhiều, khiến chiếc nón mất đi nét đặc thù của nó. Nhìn cái nón khá giống một loại mũ, hay giống giống kiểu nón của người Trung Hoa, nghĩ thật đáng tiếc!

10.

Bước vào thập niên 90, một áo dài lại được thay đổi lần nữa, Lần này thì khá hơn. Khi mà Việt Nam có bộ mặt sung túc hơn thời điểm của thập niên 80, vì do sự tài trợ của Việt kiều đổ đô la về giúp thân nhân, người dân thành thị ở Sài Gòn đã có bộ mặt sáng sủa hơn,

nên một áo dài cũng được thay đổi luôn. Tà áo được may dài hơn, cổ áo cao hơn, hàng may áo màu sắc cũng đẹp hơn, Áo thêu, áo vẽ trở nên thịnh hành ... và người ta còn sáng chế ra kiểu mặc quần màu, thường là cùng màu với hàng áo, hoặc chọn một màu trong áo dài hoa đỏ. Nhìn những áo này, vẻ đẹp xấu tùy theo quan niệm mỗi người. Riêng cá nhân tôi, thì tôi vẫn thấy áo dài mặc với quần đen hay trắng là đẹp nhất.

11.

Thập niên 2000 thì phải nói chiếc áo dài Việt Nam đã được bước vào giai đoạn toàn mỹ nhất từ xưa đến nay. Bây giờ người dân ở Sài Gòn đã diện lắm rồi vì cuộc sống đã sung túc hơn xưa rất nhiều nhờ những ngoại tệ của các nước đầu tư vào nền thương mại ở Việt Nam, nên hàng hoá tràn đầy, do đây tơ lụa gấm vóc còn nhiều hơn thời điểm trước 75 nữa.

Ngoài ra hiện nay tại Việt Nam có nhiều nghệ sĩ vẽ kiểu mẫu thời trang về y phục. Họ đã rất thành công vì thiết kế được nhiều kiểu áo dài độc đáo và quá đẹp. Những người vẽ kiểu mẫu áo dài này đã biết mang sắc thái cổ xưa vào phần thiết kế áo dài, để vẫn giữ được những nét đặc thù của một loại y phục có lẽ là đẹp nhất Á Châu. Họ đã dùng những loại tơ, lụa in hình hoa văn, và dùng những loại lụa mềm để làm tăng nét tha thuốt uyển chuyển của người phụ nữ Việt Nam. Sự pha trộn về màu sắc lại rất hài hoà, và chú trọng sự cắt ráp hoa để tạo nên những đường nét độc đáo của áo. Áo dài của giai đoạn này đã đạt đến mức tuyệt đỉnh về cả mỹ thuật lẫn kỹ thuật .

Các nhà thiết kế về áo dài còn phối hợp được cái đẹp của Tây phương mang vào y phục Việt Nam, như những chiếc áo hở một bên vai, khoe cánh tay trần trắng nõn nà, hoặc những chiếc áo hở cả phần ngực trên và vai, lộ hai cánh tay trần, người mặc được choàng ra ngoài chiếc khăn san mỏng, dài để che bớt cánh tay, và vẫn quyến rũ. Hoặc áo không dùng tay raglan, mà là khoá kéo phía sau lưng để phần ngực áo được mở mà...v.v... Thêm vào giới phụ nữ trẻ ở quê nhà, hay ngay cả bên hải ngoại, họ đều có chiều cao hơn phụ nữ ngày xưa, do đấy khi các thiếu Việt Nam mặc chiếc áo dài, với thân hình dong dỏng cao, chân dài , bước đi uyển chuyển trong chiếc quần tơ óng mượt, thật không một y phục Á Châu nào có thể quyến rũ và gợi cảm hơn chiếc áo dài VN trong thời kỳ hưng thịnh này,

Hương Kiều Loan

Hình ảnh tài liệu về áo dài==(HKL xin chân thành cảm tạ GS. Phi Phượng, chị Minh Phương, TV Lê Bảo Sơn, Hoàng Dung, Uyển Diễm, đã cho sử dụng những hình ảnh của gia đình để thêm phần tài liệu cho bài viết về áo dài này)